

## FINANSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 17/2009 rd

### Landsbygden och ett välmående Finland: Stats- rådets landsbygdspolitiska redogörelse

#### *Till jord- och skogsbruksutskottet*

#### INLEDNING

##### **Remiss**

Riksdagen remitterade den 27 maj 2009 statsrådets landsbygdspolitiska redogörelse Landsbygden och ett välmående Finland (SRR 5/2009 rd) till jord- och skogsbruksutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskottet får lämna utlåtande till jord- och skogsbruksutskottet.

##### **Beredning i delegation**

Ärendet har beretts i finansutskottets jordbruksdelegation och arbets- och näringsdelegation.

##### **Sakkunniga**

Jordbruksdelegationen har hört

- förstråd Marja Kokkonen, landsbygdsråd Eero Uusitalo, ekonomiöverinspektör Heikki Piiparinen, landsbygdsöverinspektör Kirsi Viljanen och överinspektör Hanna Mattila, jord- och skogsbruksministeriet
- lagstiftningsråd Jyri Inha, finansministeriet
- industriråd Petteri Kuuva, arbets- och näringsministeriet
- utvecklingsdirektör Ilkka P. Laurila och professor i landsbygdspolitik Hilikka Vihinen, Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi
- ekonomichef Mika Aho, Forststyrelsen
- direktör Ari Niiranen, Norra Karelen skogscentral
- överdirektör Eero Helle, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet

- expert Ville Manner, Maskinföretagarnas förbund rf
- organisationschef Ilpo Puputti, METO - Skogsbranschens Experter rf
- direktör Juha Ruippo och skogsexpert Lea Jylhä, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- verkställande direktör Jouko Setälä, Pro-Agria Keskusten Liitto ry
- verkställande direktör Kim Nordling, Pro-Agria Svenska lantbrukssällskapens förbund
- logistikchef Harri Rumpunen, Skogsindustrin rf
- generalsekreterare Risto Matti Niemi, Bya-verksamhet i Finland rf.

Jordbruksdelegationen har fått skriftliga yttranden från

- Livsmedelssäkerhetsverket Evira
- Skogsforskningsinstitutet
- EkoCentria
- Livsmedelsindustriförbundet rf
- Skogsbrukets utvecklingscentral Tapio
- Suomen 4H-liitto
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC.

Arbets- och näringsdelegationen har hört

- sakkunnig Lea Häyhä, konsultativ tjänsteman Reima Sutinen, industriråd Petteri Kuuva och konsultativ tjänsteman Marja Taskinen, arbets- och näringsministeriet
- lagstiftningsråd Jyri Inha, finansministeriet

- överinspektör Juuso Kalliokoski, jord- och skogsbruksministeriet
- regionutvecklingschef Heikki Ojala, Pohjois-Pohjanmaan liitto
- landskapsdirektör Ossi Savolainen, Nylands förbund
- dekanus Markku Vieru, Lapplands universitet
- vik. överlärare Kati Partanen, Savonia-amattikorkeakoulu
- överdirektör Jaakko Lehtonen, Centralen för turistfrämjande CTF
- vice verkställande direktör Veli-Matti Aittoniemi, Turism- och Restaurangförbundet rf
- verkställande direktör Miia Porkkala, Ruka-keskus Oy
- företagarråd Päivikki Palosaari, HulluPoro Oy.

Arbets- och näringsdelegationen har fått skriftligt yttrande från

— Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.

## UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

### *Motivering*

#### *Allmänt*

Regeringen drar i sin landsbygdspolitiska redogörelse upp riktlinjerna för hur lantbrukspolitiken ska utvecklas fram till 2020. De tre viktigaste målen i redogörelsen är att förbättra livskvaliteten på landsbygden, utveckla näringarna på landsbygden och skapa ett landsbygdspolitiskt system. Riktlinjerna ska omsättas i praktiken genom ett landsbygdspolitiskt handlingsprogram som börjar tas fram när riksdagsbehandlingen av redogörelsen är avslutad.

Utskottet ser med gillande att regeringen anlagt ett brett perspektiv på de lantbrukspolitiska frågorna och behandlat uttömmande lantbruksområdenas utmaningar och möjligheter. Men å andra sidan gör det breda perspektivet det svårt att urskilja den egentliga utvecklingsstrategin. Med tanke på den breda infallsvinkeln hade redogörelsen behövt beredas i ett närmare samarbete med andra ministerier och aktörer, menar utskottet. Det hade gjort redogörelsen mer åskådlig och givit möjligheter att bl.a. presentera exempel och pilotprojekt och analysera dem. Nu är lösningarna konventionella och bidrar inte till innovativa lösningar för utveckling av landsbygden.

Dessutom är redogörelsens tidsaspekt ganska kort med hänsyn exempelvis till att många planer och projekt för jord- och skogsbruksinvesteringar faktiskt sträcker sig längre än 2020. Redo-

görelsen skulle också enligt utskottets mening starkare ha fokuserat på premisserna och möjligheterna som EU:s jordbrukspolitik ger.

Som det framgår av redogörelsen krävs det mångsidiga, målmedvetna och långsiktiga insatser för att landsbygden ska utvecklas. Det handlar bl.a. om att trygga den offentliga servicen, förbättra det sekundära och tertiära vägnätet, utveckla kommunikationer, teleförbindelser och kollektivtrafikservice och stärka landsbygdens konkurrenskraft och attraktivitet. Regeringen betonar också behovet av att stärka organisationers roll och vikten av deras partnerskap med den offentliga sektorn i serviceproduktionen, att främja entreprenörskap och att ta tillvara kunskandet. Utskottet har behandlat redogörelsen med tonvikten lagd på bl.a. bioenergi, livsmedelsproduktion, entreprenörskap, turism, vattentjänster och budgeteffekter.

#### *Bioenergi och allsidigt nyttjande av skogar*

Den landsbygdspolitiska redogörelsen tar bättre än förr hänsyn till bekämpningen av klimatförändringen och en trygg energiförsörjning i hela landet. För att få stopp på klimatförändringen krävs det att både produktionen och användningen av förnybar energi ökar och att energisparandet och energianvändningen effektiviseras särskilt i boende, byggande och kommunikationer. Krav på nya stora insatser ställs i klimat- och energistrategin på lång sikt (SRR 6/2008 rd) och i framtidsredogörelsen om klimat- och energipoli-

tiken (SRR 8/2009 rd). Enligt den sistnämnda ska Finland fram till 2050 reducera utsläppen med minst 80 procent från nivån 1990. Tanken är att höja andelen förnybar energi till minst 60 procent av den slutliga energiförbrukningen.

Landsbygden spelar en betydande roll i produktionen av förnybar energi. För att målen ska nås bör man enligt redogörelsen vid sidan av stora enheter också utveckla decentraliserad men samordnad bioenergiproduktion som bygger på lokala lösningar för skördande och förädling. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande om klimat- och energistrategin på lång sikt (FiUU 8/2009 rd) och konstaterar att de behövs adekvata stöd- och styrmekanismer för att målen ska nås.

Skogen är vår viktigaste biomassaproducent. Uttaget av skogsflis ska enligt planerna trefaldigas fram till 2020. För att så ska ske måste stödet enligt lagen om finansiering av hållbart skogsbruk ökas inte minst till drivning av energived och vård av ungskog, påpekar utskottet. Det är angeläget att stödja investeringar i hela upphandlingskedjan och förbättra logistiken för att skogsbiomassan ska kunna utnyttjas på effektivast möjliga sätt. Det är också nödvändigt att landsbygden får trådlösa nät; trådlös dataöverföring och mobila bredband behövs allt mer bl.a. för att styra arbetsmaskiner, övervaka verksamheten i realtid och avge rapporter.

En övervägande del av bioenergiproduktionen består av biprodukter från skogsindustrin. Vi måste värna om vår skogsindustris konkurrensförutsättningar, bl.a. för att de övriga näringarna på landsbygden delvis är beroende av den för att överleva, påpekar utskottet.

Ett allsidigt nyttjande av skogarna och spridningseffekterna av det väger regionalpolitiskt tungt. Små och medelstora företag behöver få rådgivning för att stärka sitt kunnande när det gäller värdekedjan från skog till marknad, påpekar utskottet. Också FoU-verksamheten inom skogsbranschen bör inriktas på att ta fram nya produkter och tjänster och produktifiera dem för att höja förädlingsgraden i branschen. För att få träanvändningen och träbyggandet att öka är det viktigt att människor väljer trä för att det är ett

ekologiskt material och att man inser att sektorn har en mängd kommersiella möjligheter.

Utskottet noterar att redogörelsen uppfattat den stora roll landsbygden spelar som producent av förnybar energi, men att den gärna kunde ha lyft fram biogasanvändningen starkare bland de alternativa energiproduktionsformerna. Den finländska forskningen och utvecklingen kring nyttjande av biogas har fått en lovande start, och med ett aktivt landsbygdspolitiskt grepp kan biogas fås att vinna insteg snabbare. Utskottet vill i detta sammanhang också lyfta fram det ekologiska i att decentraliserat närproducera energi.

#### *Livsmedelsproduktion och försörjningstrygghet*

Det är utmärkt, menar utskottet, att redogörelsen lägger vikt vid självförsörjning i livsmedelsproduktionen och tryggad försörjningssäkerhet i alla situationer. Det ger vapen att motverka de risker som bl.a. internationella konjunkturväxlingar, livsmedelskriser och klimatförändringen ger upphov till.

Också den universella trenden att favorisera närproducerad och ekologisk mat bekräftar att landsbygden är viktig och att den inhemska livsmedelsproduktionen måste tryggas. Det finns internationella definitioner på ekomat och denna mat styrs av ekoförordningar som trädde i kraft den 1 januari i år. Enligt arbetsgruppen för närproducerad mat produceras närmast i största möjliga utsträckning med utnyttjande av råvaror och resurser inom den egna ekonomiska regionen. Maten konsumeras också inom den egna regionen för att minska den miljöpåkaning som långa transporter innebär. När man talar om närproducerad mat kan två aspekter skönjas: den regionalekonomiska aspekten och specialprodukter från småföretagare som ett alternativ till industriella produkter. Beroende på användningssammanhanget kan man säga att den närproducerade maten hos oss har en koppling till preferensen för finländsk mat och till såväl konkurrensförmågan i allmänhet som livsmedelsproduktionen på det lokala planet.

Det är viktigt att följa vilket genomslag den handlingsplan för hållbar offentlig upphandling som styr de offentliga kökens upphandling får och skapa incitament som stärker den ekologiska och närproducerade matens roll. Ju mer livsmedelsproduktionen växer i samhällslig betydelse, desto viktigare blir det att väcka folks medvetenhet om matens ursprung och de miljömässiga och regionala effekterna av korta transportsträckor.

Det krävs ett oförtrutet arbete för att trygga villkoren för den inhemska livsmedelsekonomin. Dessutom måste hela livsmedelskedjan förbinda sig att samarbeta. Utskottet poängterar vikten av att bl.a. arbetet inom ramen för den nationella kvalitetsstrategin för livsmedelsekonomi fortsätter; där försöker man genom projekt inom vissa prioriterade områden förbättra livsmedelsekonomins konkurrenskraft och stärka livsmedelskedjans sociala ansvarstagande och konsumenternas förtroende för finländska livsmedel.

#### *Utveckling på lokal nivå*

Effektiviseringen av samhällsfunktionerna får aktörer och tjänster att försvinna från landsbygden. För att motverka detta måste man bygga upp den lokala verksamheten och stärka de lokalförankrade aktörerna.

I och med att det lokala ansvaret ökar, behöver kunskapsnivån bland aktörerna höjas avsevärt under de närmaste åren. Detta i sin tur kräver bl.a. att statsunderstödet till byaverksamhet höjs stegvis för att möjliggöra att verksamheten organiseras på riksplanet och systemet med byambudsmän utvidgas. Inom den tredje sektorn klarar man att med ett relativt litet stöd från staten engagera tusentals frivilliga. Utskottet vill samtidigt påminna om att ansvaret för att tillhandahålla lagstadgade tjänster fortsatt vilar på det allmänna och att tredje sektorns roll är att komplettera stödnätet och tjänsterna på landsbygden.

På arbets- och näringsministeriet håller man på med att förbereda ändringar i bestämmelserna om lönesubvention som bl.a. tar hänsyn till den allmänna gruppundantagsförordningen och

de minimis-förordningen. Ändringarna sätter gränser för det statliga stödet till tredje sektorn. Det är viktigt, understryker utskottet, att aktörerna öppet och tydligt informeras om de förestående ändringarna för att farhågorna ska dämpas och verksamheten kunna utvecklas.

Utskottet ser det också som angeläget att Finland tar till vara möjligheten att använda s.k. SGEI-tjänster (services of general economic interest). Det handlar om allmännyttiga tjänster som anses vara samhällsligt så betydelsefulla att myndigheterna kan ålägga serviceproducenten skyldighet att tillhandahålla offentlig service i det fall att marknadsrelaterade aktiviteter inte förekommer. Bland sådana tjänster kan nämnas transport- och kommunikations- samt social- och hälsovårdstjänster.

#### *Vattentjänster och projektfinansiering*

Miljöministeriet måste absolut undersöka hur bra de reningsanläggningar som marknadsförs till hushåll och andelslag fungerar och vilken deras verkliga reningseffekt är. Därtill är det viktigt att jord- och skogsbruksministeriets och miljöministeriets förvaltningsområden anvisas adekvata anslag för anläggande av nödvändiga centraliserade system och att fastighetsspecifika reningssystem tas i bruk endast där det är förnuftigt med tanke på helheten. Fram till utgången av 2013 kommer det att finnas ett särskilt behov av att bygga matarledningar för avlopp och utvidga avloppsnät, för då ska kraven i förordningen om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför vattenverkens avloppsnät vara uppfyllda. Att värna om miljön och vattendragen utgör ett väsentligt element i den hållbarhet som redogörelsen valt till utgångspunkt för boende på landet.

Utskottet håller med redogörelsen om att byråkratien som hindrar program- och projektbaserat utvecklingsarbete har ökat märkbart och menar att det är angeläget att råda bot på situationen. Dessutom har forskningsfinansieringen blivit allt mer projektbunden. Forskningsfinansieringen måste på ett eller annat sätt permanentas för att en gedigen expertkompetens på olika sek-

torer av landsbygdsutveckling ska kunna byggas upp.

### *Entreprenörskap*

Ju mer de traditionella landsbygdsnäringarna tappat terräng, desto viktigare blir företagsamheten. Enligt redogörelsen har företagandet på landsbygden ökat särskilt när det gäller metall- och verkstadsindustri och hästuppfödning, men att det ligger en stor outnyttjad potential i t.ex. turism, bioenergi, naturprodukter, natur- och landskapstjänster, omvårdnad och gruvverksamhet. Redogörelsen räknar med att nya företag också kan uppstå inom livsmedelsbranschen, företagsledningsstöd, fritidsfiske och kreativa branscher. Exempelvis gårdar kan spela en viktig roll i utvecklingen av s.k. GreenCare-tjänster som integrerar naturmiljön i vårdtjänstinnehållet.

För att stimulera företagande måste bl.a. företagartutbildningen utökas, företagstjänsterna förbättras och informationen om företagarmöjligheter intensifieras. För att väcka intresse för företagsamhet är det extra viktigt att komma på nya innovativa företagsidéer och se till att kompetent arbetskraft och kapital finns att tillgå. Ett starkare entreprenörskap på landsbygden förutsätter också att det finns en gedigen kompetens och att företagarna tar vara på sina egna och den egna regionens möjligheter till företagande.

Utskottet vill också understryka vikten av åtgärder som sporrar unga att bli företagare. Fungerande finansierings- och rådgivningstjänster och utbildning i entreprenörskap kan vara sådant som sänker entreprenörströskeln för unga. Viljan att bli företagare stärks också om atmosfären är stödjande och sporrande.

Det är alldeles utmärkt, menar utskottet, att Företags-Finlands tjänsteutbud förbättras och att nätverket för företagstjänster stärks. Utskottet anser det också vara bra att det bildas ett s.k. Landsbygds-Inno, ett samverkansforum för den offentliga förvaltningen, landsbygdspolitiska samarbetsgruppen, universitet, yrkeshögskolor, forskningsinstitut, Sitra, producent- och rådgivningsorganisationer (som Lantbrukarcentralen

MTK och ProAgria) och olika utvecklingsaktörer.

Yrkesutbildningen har en viktig funktion i den regionala utvecklingen. Innovationer som uppstått som ett resultat av samarbete mellan yrkesutbildning och arbetsliv har genererat nya arbetsmetoder och utnyttjat lokala förhållanden och därmed också stärkt områdets attraktionskraft. Yrkehögskolorna och den yrkesinriktade utbildningen på andra stadiet kan de facto utnyttjas betydligt mer än i dag för att utveckla landsbygden.

### *Turism*

Redogörelsen betonar turismens betydelse som en växande näringsgren och ett viktigt utvecklingsobjekt särskilt i glesbygden. Enligt tillväxtmålen för 2020 väntas turismen på den finländska landsbygden öka med ungefär 3 procent per år. Av försäljningsinkomsterna beräknas 40 procent komma från utlänningar.

Turismen är redan nu en betydelsefull näring och i synnerhet på landsbygden är spin-off-effekten stor: turismen ökar såväl efterfrågan som sysselsättning bl.a. när det gäller byggnation, transporter och service. Extra viktig är turismen i östra och norra Finland där regionens livskraft uteslutande kan vara beroende av den.

Turismen rymmer fortfarande en stor tillväxtpotential, eftersom typiska finländska särdrag som ren och ursprunglig natur, tystnad, trygghet, välfärd och kultur har blivit allt hetare trender i den internationella turismen. Men Finland är inte särskilt känt ute i världen om man bortser från våra grannländer och närområden. Dessutom lägger den dåliga ekonomin sordin särskilt på turismen från utlandet.

För att turismen ska öka och de gynnsamma premisserna för exempelvis naturturism och må bra-turism förvandlas till en blomstrande affärsverksamhet måste turismen utvecklas med betydligt kraftigare tag. Överst på behovslistan står enligt utskottet en stark nationell och regional utvecklingsstrategi och ett intimt samarbete mellan olika aktörer. Det är angeläget att bl.a. stärka turismkompetensen och göra tjänstedjorna smidigare. Också de åtgärder och mål som ang-

es i redogörelsen måste knytas ihop med konkreta planer och tidsgränser för genomförande.

Med tanke på de förestående utmaningarna är utskottet bekymrat för hur Centralen för turistfrämjande ska klara sig efter den radikala resursnedskärningen. Faran finns att den snabba nedmonteringen av CTF:s nät utomlands får Finland att ytterligare tappa positioner på den internationella turismmarknaden.

#### *Budgeteffekter*

Enligt redogörelsen kräver merparten av de framlagda åtgärderna inte extra pengar, utan de kommer att genomföras genom omläggning av rutiner, mer samarbete eller omallokering av befintliga medel. Den främsta ambitionen bakom linjevalen och åtgärderna är att de positiva regionalpolitiska effekterna ska vara störst i de mest utsatta regionerna. Finansieringsfrågorna behandlas och beslutas i de statsfinansiella rambesluts- och budgetprocesserna inom de statsfinansiella ramarna. Finansieringen avpassas med hänsyn till den allmänna ekonomiska situationen och dess effekter på redogörelsen och de utvecklingsåtgärder som läggs fram där.

Redogörelsen saknar en analys av kostnads-effekterna, konstaterar utskottet. Regeringen säger inte heller något om vilka de utmanande områden är där de regionalekonomiska effekterna avses få genomslag.

Utskottet understryker att flera av förslagen kräver extra finansiering. Hit hör bl.a. åtgärderna för att göra väg- och teleförbindelserna bättre och att trygga säkerhetstjänsterna och social-

och hälsovårdstjänsterna. Men eftersom det är svårt att få mer resurser i det rådande ekonomiska läget, är redogörelsens strategi att omallokera resurser och lägga om rutiner motiverad.

Utskottet behandlar i detta sammanhang inte närmare redogörelsens budgetära effekter, men konstaterar att det kommer att bli ytterst svårt att finna en lösning på resursfrågan. Huruvida finansieringen kommer att förslå beror i många stycken på i vilken utsträckning man lyckas effektivisera den offentliga serviceverksamheten och nyttiggöra tjänsteinnovationer och ny teknik. I den fortsatta beredningen bör man se till att resurser avsätts för ekonomiskt ändamålsenliga åtgärder med genomslagspotential, understryker utskottet.

Utskottet vill också påpeka att landsbygdsutvecklingen inte får ses som en fristående fråga, utan landsbygden bör utgöra en av brickorna i strategin för hur regionerna ska utvecklas hos oss. För att landsbygden ska kunna utvecklas krävs det alltså ett brett samarbete mellan olika aktörer, samordning av åtgärder och ett starkt tvärssektoriellt grepp. Det är viktigt, menar utskottet, att redogörelsens riktlinjer också ställs i relation till andra strategiska dokument och att vägvalen i de olika strategidokumenterna inte strider mot varandra.

#### *Utlåtande*

Finansutskottet föreslår

*att jord- och skogsbruksutskottet beaktar det som sägs ovan.*

Helsingfors den 17 november 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Hannes Manninen /cent  
vordf. Kari Rajamäki /sd  
medl. Tarja Filatov /sd  
Christina Gestrin /sv  
Pertti Hemmilä /saml  
Bjarne Kallis /kd  
Kyösti Karjula /cent  
Esko Kiviranta /cent  
Mikko Kuoppa /vänst  
Reijo Laitinen /sd  
Tuija Nurmi /saml  
Kirsi Ojansuu /gröna (delvis)

Markku Rossi /cent  
Matti Saarinen /sd  
Petri Salo /saml  
Sari Sarkomaa /saml  
Minna Sirnö /vänst (delvis)  
Pia Viitanen /sd (delvis)  
ers. Hanna-Leena Hemming /saml  
Matti Kauppila /vänst (delvis)  
Heli Paasio /sd  
Eero Reijonen /cent  
Tuula Väättäin /sd (delvis).

Sekreterare i delegationenerna var

utskottsråd Hellevi Ikävalko  
utskottsråd Mari Nuutila.